

1.3. Tələbəyönümlü öyrənmə, tədris və qiymətləndirmə

Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin 2018-ci il 18 iyul tarixli 311 nömrəli qərarı ilə təsdiq edilmiş “Azərbaycan Respublikasının ömürboyu təhsil üzrə Milli Kvalifikasiyalar Çərçivəsi”nin 6.3.7.–ci bəndinə əsasən “Təhsil proqramlarının (kurikulumların) hazırlanması, qiymətləndirilməsi və təsdiq olunması proseslərinin təlim (öyrənmə) nəticələrinə əsaslanması” və 6.3.11. bəndinə əsasən “Ali təhsil üzrə kvalifikasiyaların Avropa Ali Təhsil Məkanında Keyfiyyətin Təmin Olunması üzrə Standart və Tövsiyələrə (AST) uyğun olaraq verilməsi” qaydalarına uyğun olaraq Tələbə mərkəzli öyrənmə, tədris və qiymətləndirmə AST-nin 1.3. standartına uyğun olaraq hazırlanmışdır.

Standart:

Müəssisələr proqramların tələbələrin tədris prosesinin yaradılmasında fəal iştirakını təşviq edəcək və tələbələrin qiymətləndirilməsinin bu yanaşmanı əks etdirəcək tərzdə icrasını təmin etməlidirlər.

Təlimatlar:

Tələbələrə yönəldilmiş təhsil və tədris tələbələrin motivasiyanın artırılması, özünü təhlil etməsi və təhsil prosesinə cəlb olunmasında vacib rol oynayır. Bu səbəbdən, təhsil proqramlarının tərtibi və tədrisi, eləcə də nəticələrin qiymətləndirilməsi diqqətlə nəzərdən keçirilməlidir.

Tələbələrə yönəldilmiş təhsil və tədrisin həyata keçirilməsi aşağıdakıları nəzərdə tutur:

- təhsildə yeni/dəyişən təhsil üsullarının istifadəsinə imkan yaratmaqla tələbələrin müxtəlifliyinə hörmətlə yanaşmaq və onların ehtiyaclarına xidmət etmək;
- müvafiq hallarda tədrisin müxtəlif yollarla həyata keçirilməsini nəzərdən keçirmək və tətbiq etmək;
- müxtəlif pedaqoji metodlardan məharətlə istifadə etmək;
- tədris formalarını və pedaqoji metodları daim qiymətləndirmək və uyğunlaşdırmaq;
- müəllimdən müvafiq təlimat və yardım almaq şərti ilə təhsil alan şəxslərdə müstəqillik hissini stimullaşdırılmaq;
- tələbə və müəllim arasında münasibətlərinin qarşılıqlı hörmət əsasında qurulmasını təşviq etmək;
- tələbələrin şikayətlərinə baxılması üçün müvafiq proseduraları yaratmaq.

Tələbələrin irəliləyişi və gələcək karyeraları üçün qiymətləndirmə önəmli olduğundan, qiymətləndirmə üzrə keyfiyyət təminatı prosesləri aşağıdakıları nəzərə almalıdır:

- bilikləri qiymətləndirən şəxslər mövcud imtahan və yoxlamaların aparılması metodları ilə tanış olmalıdırlar və bu sahədə bilik və bacarıqlarının təkmilləşdirilməsində onlara yardım göstərilməlidir;

- qiymətləndirmə meyarları və metodları, habelə qiymət verilməsi meyarları qabaqcadan nəşr olunur;

- qiymətləndirmə prosesi tələbələrdən gözlənilən təlim nəticələrini nümayiş etdirməyə imkan verir;

- ehtiyac olduqda, tələbələrə təhsil prosesi üzrə tövsiyələrlə əlaqədar rəy verilir;

- mümkün olan hallarda qiymətləndirmə bir neçə şəxs tərəfindən aparılır;

- qiymətləndirmə qaydalarında yüngülləşdirici hallar nəzərdə tutulur;

- qiymətləndirmə davamlı və obyektiv olmalı, ayrı-seçkiliyə yol verilməməli və qabaqcadan elan olunmuş proseduralara uyğun həyata keçirilməlidir;

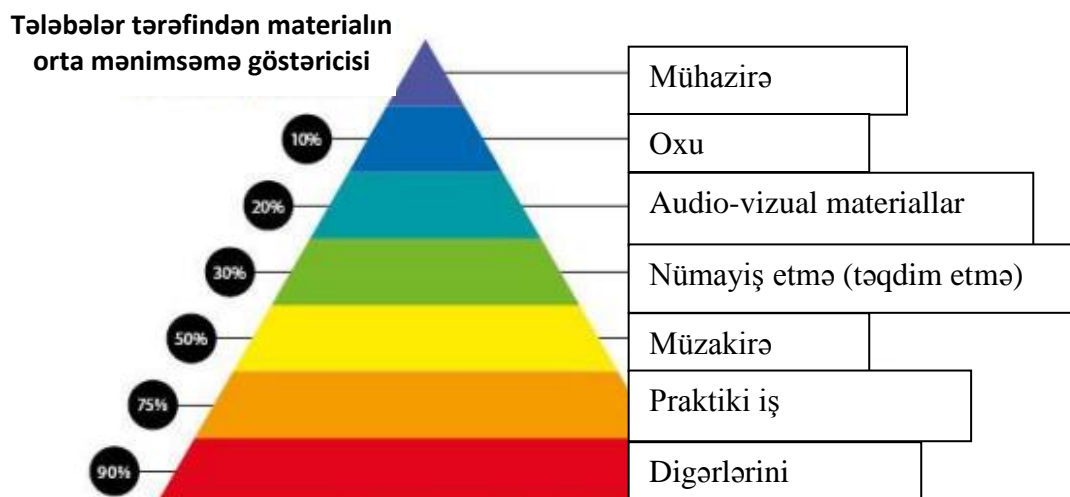
- qiymətləndirmə ilə bağlı tələbələrin şikayət etməsi üçün formal proseduralar mövcud olmalıdır.

Tələbəyönümlü Təhsil sistemi nədir?

Tələbəyönümlü öyrənmə sisteminin tətbiq edilməsi ilk olaraq, Bologna prosesində iştirak edən ölkələrin Təhsil Nazirlərinin London Təlimi (2007) **“Nəticələrə əsaslanan tələbə mərkəzli öyrənmə”** zamanı qəbul olunmuşdur. Daha sonra, 2015-ci ildə ESG Avropa Ali Tədqiqat Sahəsi üçün prioritetlər arasında tələbə-mərkəzli öyrənmə daha şaxəli formada hazırlandı: **“Tələbə-mərkəzli öyrənmə tələbələrə səlahiyyətlərini inkişaf etdirməyə və əmək bazarında rəqabətə davamlı, aktiv və məsuliyyətli vətəndaşlar olma fürsəti verir”**.

Ənənəvi təhsil sistemi bütünlükdə müəllimin auditoriyada olan fəaliyyətinə, onun bilik və bacarıqlarının tələbəyə köçürülməsinə, tələbələrin passiv dinləyici kimi dərslər prosesində yalnız mühazirə dinləməsinə və qeydlər götürməsinə əsaslanmışdır. Müasir təhsil prosesinin məqsədi müəllimdən bilik və bacarıqların tələbəyə köçürülməsi deyil, tələbələrin davamlı özünüidarəetmə qabiliyyətini inkişaf etdirmək, analitik təhlil, sərbəst düşünmə, verilən məlumat və öz düşüncələri arasında əlaqələrin yaradılması, nəzəri bilikləri praktiki yollarla dərinləşdirmək və qazandığı bilik və bacarıqları gələcək peşə fəaliyyətlərində tətbiq etməkdir.

Tələbəyönümlü təhsil sistemində tələbə motivasiyasının yüksək səviyyədə olması vacibdir. Müəllim özünün rəhbərlik və məsləhət rollarını saxlamaqla tələbələrdə müstəqil düşünmə bacarığını formalaşdırmalıdır.

Şəkil 1. Təlim piramidası.

Mənbə: Milli tədris laboratoriyaları, Betel, Men ştatı

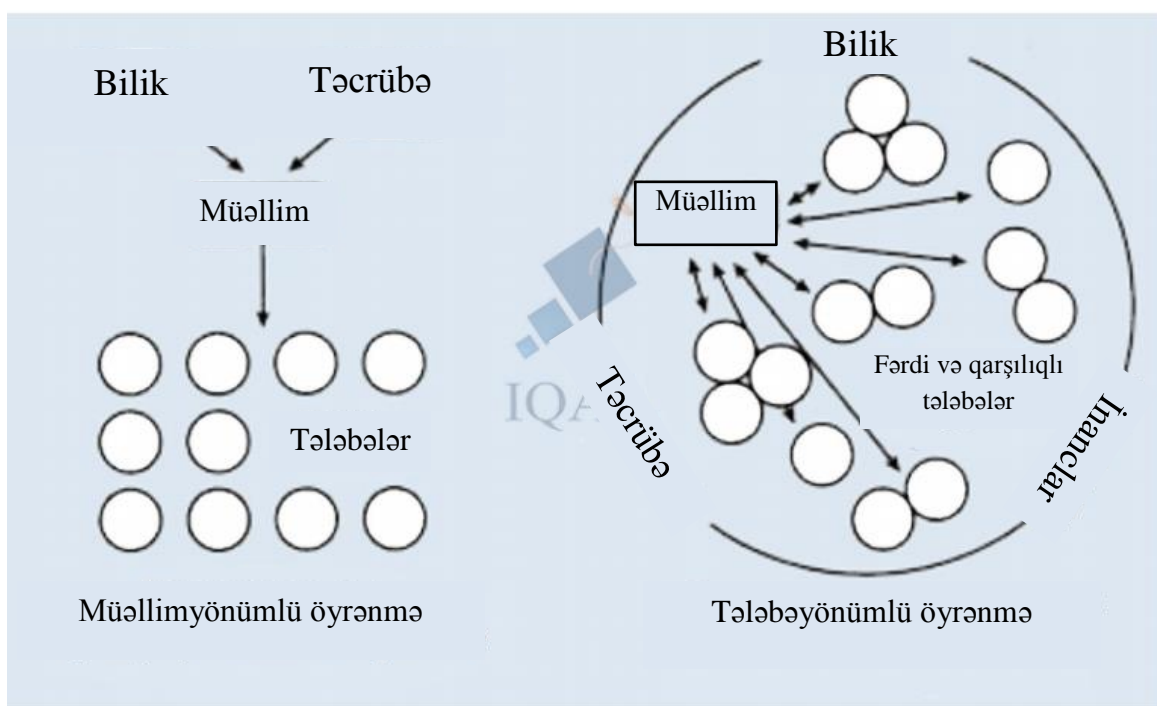
Tələbəyönümlü təhsil sistemi öyrənmə prosesində tələbələrə müstəqillik və məsuliyyət təklif edir. Təlim nəticələrinin keyfiyyəti bilavasitə tələbənin öz üzərinə düşür. Tələbələrə verilən bu müstəqillik tələbələrin dərslər materiallarının inkişafına və onların öyrənilməsinə nəzarət etmək qabiliyyətinə malik olduğunu nəzərdə tutur. Nəticədə, tələbələr daha müstəqil olurlar və gələcək professional həyatlarına asanlıqla uyğunlaşırlar. Eyni zamanda TYT onlara komanda işi, yazılı və şifahi ünsiyyət, vəzifələrin prioritetləşdirilməsi və kritik analiz kimi yeni bacarıqları daha effektiv öyrənməyə və əldə etməyə imkan verir.

Tələbəyönümlü təhsil sisteminin faydaları.

Tələbələr üçün:

- Müstəqil öyrənmə üçün məsuliyyət;
- Özünüidarəetmə imkanlarının inkişaf etdirilməsi;
- Auditoriya daxili və auditoriyadan kənar fəaliyyətləri üzrə aydın öyrənmə hədəflərinə sahib olmaq;
- Öyrənmə strategiyalarını inkişaf etdirmək və öyrənmə hədəflərini müəyyənləşdirmək;

- Universitet və akademik cəmiyyət ilə bağlı olan hüquq və öhdəlikləri anlamaq və özünü təhsil aldığı universitetin əvəzolunmaz bir hissəsi olaraq hiss etmək;
- İnnovativ və yaradıcı düşünmə bacarıqlarını inkişaf etdirmək;
- Mövzuların analiz və sintez edilməsi ilə müstəqil fikir bildirmə bacarıqlarını inkişaf etdirmək.

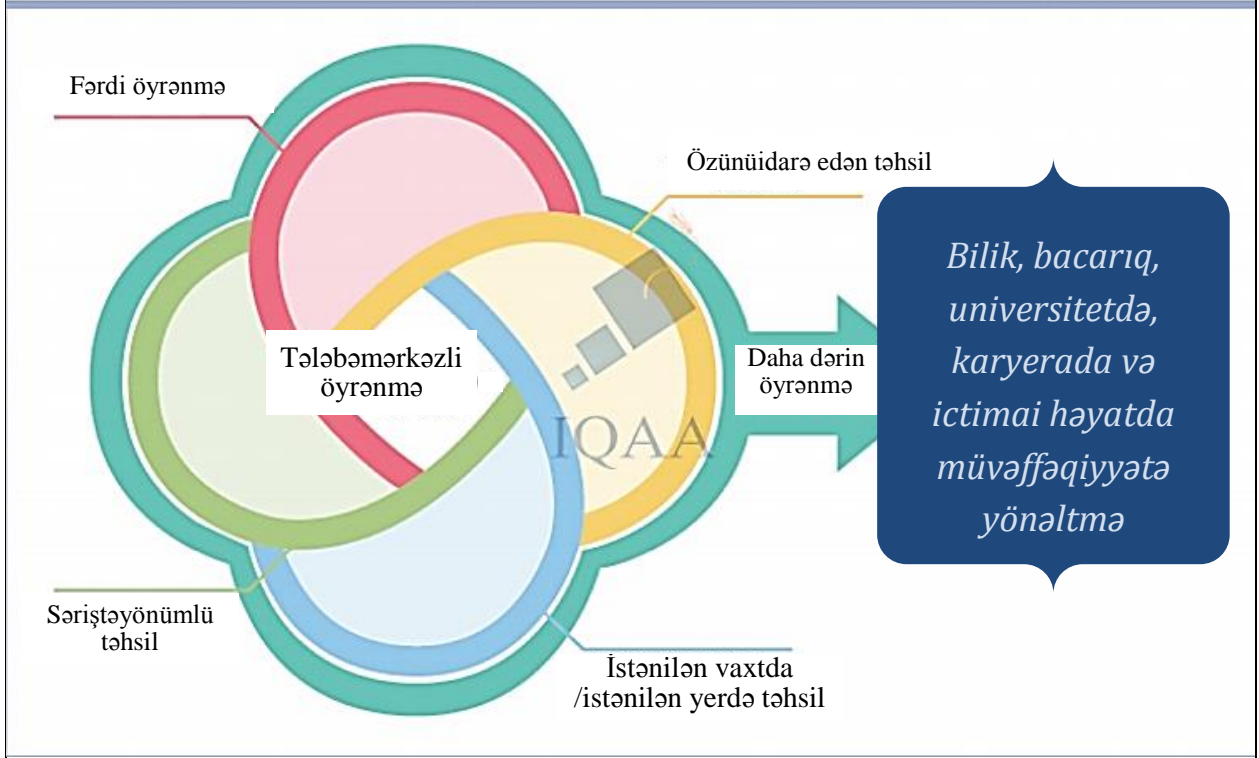
Müəllimlər üçün:

- Aktiv öyrətmə prosesindən, aktiv bələdçi prosesinə keçid;
- Məsuliyyətin tələbələrlə paylaşılması;
- Aktiv və birgə öyrənmənin təşviqi;
- Yaradıcı qiymətləndirmə metodlarının tətbiqi;
- Dərin öyrənmə, problemlərin həlli, yaradıcılıq, sahibkarlıq məsələlərinə diqqət;
- Əksətdirici tədris (nə edirəm, nə üçün edirəm, tələbələrimə faydası, tələbələrimin ehtiyacı, özünümüşahidə, özünüqiymətləndirmə, özünüinkişaf).

Ali təhsil müəssisələri üçün:

- Tələbəmərkəzli öyrənmə mühitlərini vurğulayan müəssisə mədəniyyəti ya-ratmaq;
- Müəllimlər və tələbələr üçün təhsil resurslarının və dəstək xidmətlərinin təmin edilməsi;
- Mükəmməl tədris və təlimin qəbul edilməsi;
- Tələbələrin (və tələbə assosiasiyaları nümayəndələrinin) layihələrinin və tədqiqat işlərinin inkişaf etdirilməsi;
- Tədris proqramlarının inkişaf etdirilməsi;
- Tələbə xidmətlərinin təkmilləşdirilməsi;
- Tələbə, universitet, iş dünyası və digər maraqlı tərəflər arasında əməkdaşlıq şəbəkəsinin yaradılması;
- Çevik təlim yollarının inkişaf etdirilməsi;
- İdarəetmə qərarlarını əsaslandırmaq üçün müvafiq tələbə məlumatlarını top-lamaq;
- Tələbələrin şikayətlərini idarə etmək üçün aydın prosedurların yaradılması;
- Keyfiyyət təminatı üzrə daxili strukturların yaradılması;
- Akademik bütövlüyün və təhsil prosesində etik davranışlara sadiqliyin gücləndirilməsi.

Tələbəmərkəzli öyrənmənin konsepsiyası

Ali təhsil müəssisələrində Tələbəyönümlü təhsil sisteminin inkişaf etdirilməsi istiqamətləri:

- İlk öncə bütün akademik heyət üçün “Tələbə Mərkəzli Öyrənmə” ilə əlaqəli sistemli təlimlər təşkil olunmalıdır;
- Universitetlərin strateji planları yenidən hazırlanmalı, Tələbəyönümlü təhsil sistemi universitetin idarəetmə strukturunda və bütün aidiyyəti bölmələrdə öz əksini tapmalıdır;
- Tələbəmərkəzli tədris kontekstlərində pedaqoji yeniliklərin təşviq edilməsində ali təhsil müəssisələrinin dəstəyinin artırılması və rəqəmsal texnologiyaların tədris və təlim üçün potensial faydalarından tam istifadə edilməsi;
- Tələbə biliyi portfolio, layihələr, problem təhlili, məqalə təhlili, komanda araşdırması, komanda layihələri, müzakirə və debatlar, sahə gəzintisi və digər praktiki fəaliyyətlər əsasında qiymətləndirilməlidir;
- Təhsilin bütün səviyyələrində tədris, praktika və tədqiqat arasında güclü bir əlaqə yaratmaq və universitetlər, müəllimlər və tələbələrə yaradıcılıq, innovasiya və sahibkarlığın inkişafına kömək edən fəaliyyətlərin gücləndirilməsi üçün stimullar yaratmaq;

- Təhsil proqramları tələbə və digər maraqlı tərəflərin iştirakı ilə onların ehtiyac və tələbləri nəzərə alınmaqla hazırlanmalıdır;

- Səmərəli öyrənmə fəaliyyətləri öyrənmə nəticələrinin, iş yükünün şəffaf təsviri, çevik təlim yolları, müvafiq tədris və qiymətləndirmə üsulları ilə dəstəklənməlidir;

- Effektiv tədrisin tanınması və stimullaşdırılması, müəllimlərin akademik bacarıqlarının inkişaf etdirilməsi üçün imkanlar yaradılmalıdır.

Ümumilikdə, TYT yalnız tələbələrin bilik və bacarıqlarının inkişaf etdirilməsinə deyil, eyni zamanda onların şəxsi bacarıqlarının da inkişaf etdirilməsinə və təhsil prosesinin əsas fiquruna çevrilməsinə şərait yaradır.

Təlim nəticələri nədir?

Təlim nəticələri - təhsil prosesini tamamladıqdan sonra tələbənin nəyi bilməli, anlamalı və/və ya nümayiş etdirə bilməli olduğuna dair ifadələrdir.

Bu yanaşmaya nəticələrə əsaslanan yanaşma kimi istinad olunur, belə ki, burada təlim nəticələrindən təhsil prosesinin sonunda tələbənin edə biləcəklərini ifadə etmək üçün istifadə edilir. Bolonya prosesinin tətbiqi ilə bu prosesdə iştirak edən ölkələrdə bütün modullar və proqramlar təlim nəticələri ilə ifadə olunmalıdır.

Təlim nəticələrinin məqsədi nədir?

Təlim nəticələrindən istifadə - kvalifikasiyaların qiymətləndirilməsində iştirak edən müəssisələrə, işəgötürənlərə və digərlərinə kvalifikasiyaları daha aydın anlamağa yardım etmək üçün kvalifikasiyaların təsvirində istifadə edilən ortaq dildir.

Proqram və fənlərin təsvirində təlim nəticələrindən istifadə proqramın, yaxud modulun sonunda tələbələrdən nə gözlənildiyini onlara daha aydın şəkildə çatdırır. Bu, eləcə də, tələbələrə proqramların seçilməsində və tələbə əsaslı təlimdə fəal iştirakda yardım edir.

Proqramın hədəfi və təlim nəticələri arasındakı fərqlər nədir?

Proqramın hədəfi tədrisin məqsədinin geniş ümumi ifadəsidir, yəni hər hansı təlim blokunda müəllimin əhatə etdiyi məsələləri göstərir.

Təlim nəticələrinin üstünlüklərindən biri ondan ibarətdir ki, tələbələrdən nəyə nail olmaq tələb olunduğu və nailiyyətlərini necə nümayiş etdirmək lazım olduğu aydın surətdə göstərilir. Beləliklə, təlim nəticələri daha dəqiq və hazırlanması daha asandır, eləcə də hədəfdən daha aydındır.

Təlim nəticələri ifadələri nə üçün yazılmalıdır?

• Nəticələrin müəyyənləşdirilməsi kurikulumunuzu və məzmununuzu nəzərdən keçirməyin səmərəli yoludur. Bu, daha balanslaşdırılmış və daha yaxşı ardıcılığa malik kurikulum hazırlanması ilə nəticələnir.

• Sizə kurikulumu dəqiq əks etdirən qiymətləndirmə alətləri hazırlamağa yardım edir.

• Təlim nəticələri hər kəsin əldə edilməli yeni bilik və bacarıqlar barədə məlu-matlandırılmasına yardım edir.

• Müəllimlər tədrisin səmərəliliyini - təlim nəticələrinin əldə edilib-edilmədiyini qiymətləndirə bilirlər.

• Tədrisdən öyrənməyə doğru təlim dəyişikliyinə yardım edir. Diqqət müəllimə deyil, təhsilə verilir.

• Tələbələr nəyi öyrənməli olduqlarını dəqiq bilir və qeyri-müəyyənlikdən yayınırlar.

• Tələbələr necə qiymətləndiriləcəklərini dəqiq bilirlər.

• Tələbələr nə etməli və nail olmalı olduqları standartlar barədə dəqiq məlumatlı olduqda təhsillərinə daha məsuliyyətli yanaşmağa başlayırlar.

Təlim nəticələri necə yazılmalıdır?

Hazır struktura və istifadə edilməli fellərə malik Blum taksonomiyasından təlim nəticələrinin yazılmasında geniş istifadə olunur. Təlim nəticələrinin yazılmasında fellər mühüm rol oynayır.

Çox sayda səthi təlim nəticələrindənsə, az sayda vacib təlim nəticələrinin ol-ması tövsiyə olunur. Bir proqramın 5-10 təlim nəticəsi olmalıdır. Proqramın təlim nəticələri tələbələrin nümayiş etdirmələri gözlənilən mühüm bilik, bacarıq və yanaşmaları təsvir etməlidir.

Təlim nəticələri sadə dildə və aydın təsvir olunmalıdır və qiymətləndirilməsi mümkün olmalıdır, yəni onlar elə hazırlanmalıdır ki, tələbənin həmin nəticəni əldə edib-etmədiyini yoxlamaq mümkün olsun.

Təlim nəticələrini yazarkən aşağıdakı təlimatlar faydalı ola bilər:

Proqramın təlim nəticələrini yazarkən, bir qayda olaraq, ilkin ifadə yazılır: “Proqramı tamamladıqdan sonra tələbələrinbacaracağı gözlənilir”.

• Hər təlim nəticəsini fəal fellə başlayın, daha sonra mövzunu ifadə edin və məzmunu əhatə edən ifadə ilə tamamlayın.

- Hər təlim nəticəsi üçün yalnız bir fəldən istifadə edin.
- Fənnin təlim nəticələrinin proqramın ümumi təlim nəticələrinə uyğun olduğunu təmin edin.
- Təlim nəticələri müşahidə oluna bilən və ölçülə bilən olmalıdır.
- Təlim nəticələrini qiymətləndirməyin mümkünlüyünü təmin edin.
- Təlim nəticələrini yazarkən həmin nəticələrin əldə edilməli olduğu zaman müddətinə də diqqət yetirin. Mövcud zaman və resurslar çərçivəsində təlim nəticələrinin əldə olunmasının real olduğunu özünüzdən soruşun.

Aşağıdakılardan yayınmaq lazımdır:

- Bilmək, anlamaq öyrənmək, məlumatlı olmaq, məruz qalmaq, tanış olmaq və xəbərdar olmaq kimi qeyri-müəyyən fəllərdən. Bu terminlər təlim nəticələrindən daha çox tədris hədəfləri ilə əlaqəlidir.
- Mürəkkəb cümlələr. Zəruri olduğu təqdirdə, aydınlaşdırmaq məqsədi ilə bir neçə cümlədən istifadə edin.

QEYD:

1. Proqramlar üçün təlim nəticələri yazarkən, mümkün olduğu təqdirdə, peşə qurumları üçün təlim nəticələrinin proqramın nəticələrinə daxil edilməsinin təmin edilməsi - təlim nəticələrinin əmək bazarının nümayəndələri ilə müzakirə etmək vacibdir.

2. Təlim nəticələrini tamamlamamışdan öncə həmkarlarınızın və mümkün olduğu təqdirdə, məzunların təlim nəticələrinə dair fikirlərini öyrənin.

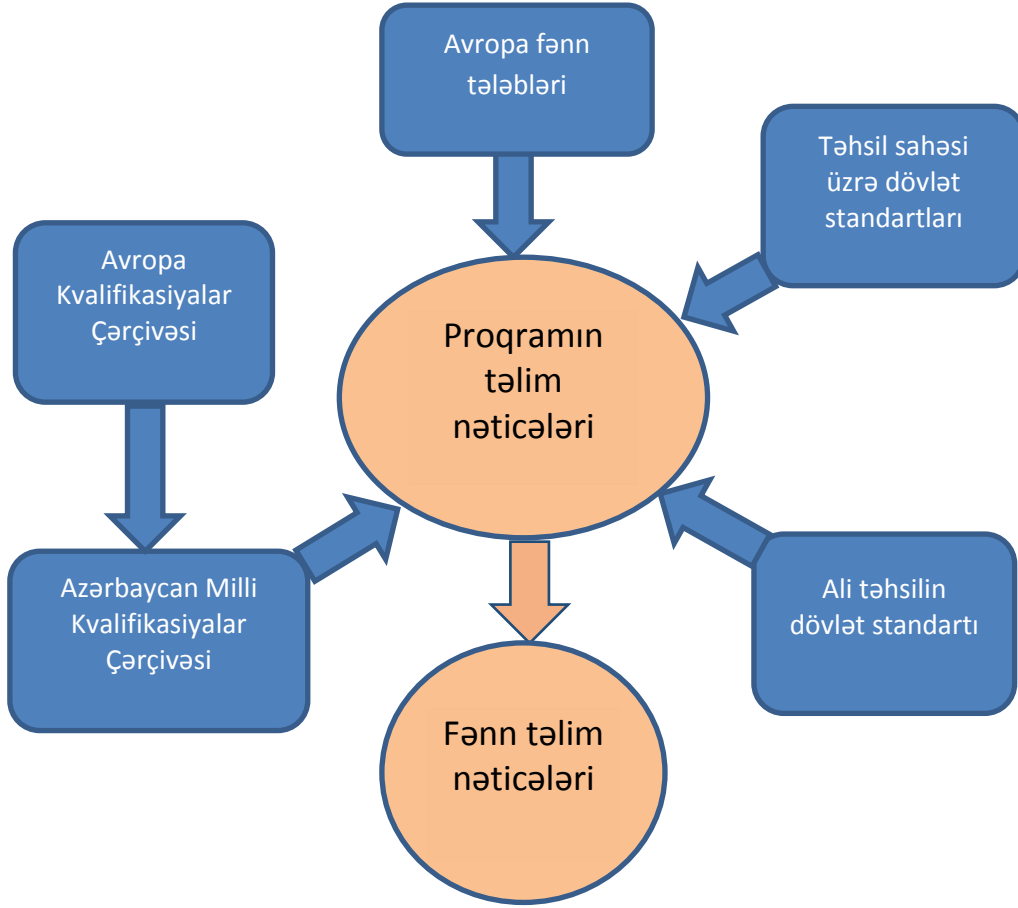
Proqram təlim nəticələrinin fənlərlə əlaqələndirilməsi.

Proqramın təlim nəticələrinin proqramın müxtəlif fənləri daxilində necə əhatə edildiyinə dair ümumi mənzərəni əldə etmək üçün xəritədən istifadə etmək mümkündür. Hər proqramın təlim nəticələrinin fənlər çərçivəsində əhatə olunduğunu cədvəl formasında göstərmək olar:

Proqramın təlim nəticəsi	Fənn 1	Fənn 2	Fənn 3	Fənn 4	Fənn 5
<i>Nəticə 1</i>	X		X		
<i>Nəticə 2</i>		X		X	
<i>Nəticə 3</i>	X				X
<i>Nəticə 4</i>		X			
<i>Nəticə 5</i>			X	X	X
<i>Nəticə 6</i>	X				

Proqramın təlim nəticələri üçün mənbələr:

Proqramın təlim nəticələri xarici mənbələr ilə əlaqələndirilməlidir. Proqramın təlim nəticələrini hazırlayarkən ali təhsil müəssisəsi əmək bazarı nümayəndələri ilə məsləhətləşməlidir.

Blum təsnifatı

Qiymətləndirmə metodları və qiymətləndirmə üçün verilən tapşırıqlara nümunələr

Blum taksonomiyasına əsasən koqnitiv (idraki) səviyyələr	Məqsədlərin və təlim nəticələrinin formalaşdırılmasında istifadə olunan fellər	Qiymətləndirmə metodları	Qiymətləndirmə üçün verilən tapşırıqlara nümunələr
<p>1. Bilik Yaddaşda olan məlumatların (nəzəriyyələr, faktlar) yenidən təqdimatı və təminatı. Ən aşağı səviyyə.</p>	<p>Bilmək, xatırlamaq, tanımaq, faktları, konsepsiyaları, terminləri yenidən təqdim etmək, təsnifatları, meyarları, metodları, qaydaları, nəzəriyyələri, qanunları, qanunauyğunluqları, şərti işarələri, tendensiyaları təsvir etmək.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Yazılı, şifahi sınaq İmtahanı; • Testlər; • Konsepsiya planları 	<ul style="list-style-type: none"> • Açıq və qapalı suallar/tapşırıqlar: - yaddaşda olan məlumatların təqdimatı (sənədlər, mətnlər, qaydalar, tarixlər, faktlar)
<p>2. Anlama Məlumatın mənimsənilməsi, digər sözlərdən istifadə etməklə məlumatın izah edilməsi, digər sözlərlə ifadə edilməsi, digər formada təsvir edilməsi.</p>	<p>Öz sözləri ilə ifadə etmək, tərcümə etmək (bir dildən digərinə), digər sözlərlə ifadə etmək, şərh etmək, izah etmək.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Nəql etmə; • Təqdimat; • Yazılı inşa; • Gündəliyin tutulması; • Testlər. 	<ul style="list-style-type: none"> • Öz sözləri ilə mü-rəkkəb tapşırıqların həyata keçirilməsi mərhələlərini izah etmək; • Xarici dildə oxunmuş mətni danışmaq, yaxud tərcümə etmək
<p>3. Tətbiq Əldə olunmuş bilik (nəzəriyyələr, qaydalar, qanunlar və s.) müxtəlif yeni vəziyyətlərdə tətbiq edilir.</p>	<p>Tətbiq etmək, seçmək, uyğunlaşdırmaq, dəyişdirmək, yenidən hesablamaq, hazırlamaq, transformasiya etmək, xülasə etmək, dəqiqləşdirmək.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Praktiki tədqiqatlar; • Testlər. 	<ul style="list-style-type: none"> • Verilmiş qiymət siyahısından istifadə edərək smeta hazırlamaq; • Statistika qanunlarını tətbiq etməklə sınağın etibarlılığını qiymətləndirmək

<p>4. Təhlil İki komponentə bölünür.</p>	<p>Ayırmmaq, fərqləndirmək, elementləri, təşkilati prinsipləri, kateqoriyaları, əlaqələri müəyyənləşdirmək; fenomeni, özünəməxsus cəhətləri təsvir edən mənbələri, xüsusiyyətləri müəyyənləşdirmək, təsnifləşdirmək, kateqoriyalara qruplaşdırmaq; elementləri, əlaqələri, subordinasiya əlaqələrini müqayisə etmək; dəqiqləşdirmək, işləyib hazırlamaq, nəticə çıxarmaq, tutuşdurmaq, müqayisə etmək.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Esselərin yazılması; • Layihə işləri; • Testlər; • Konsepsiya planları; • Nümunələrin təhlili; • Qrafik metodlar. 	<ul style="list-style-type: none"> • Verilən problemlə vaxtiyyəti təhlil etmək; • Biblioqrafik mənbəni təhlil etmək; • İki fenomeni müqayisə etmək, oxşar və fərqli cəhətləri fərqləndirmək.
<p>5. Sintez Fərdi elementlər, komponentlər ümumilikdə bir sistemdə birləşdirilir.</p>	<p>Əlaqələndirmək, komponentləri əlaqələndirmək, sistemləşdirmək; materialı, praktiki təcrübəni icmallaşdırmaq (şifahi və yazılı şəkildə); yeni bir şey kəşf etmək, layihələndirmək; fəaliyyətlər planı, qiraət materialları, modul, tədqiqatlar hazırlamaq. Hipotezlər simulyasiya etmək, formalaşdırmaq, hipotezlərin təsdiqlənməsi üzrə plan hazırlamaq; metodoloji yardım hazırlamaq, kurs işi yazmaq.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • İstinadlar siyahısını hazırlamaq; • Yeni modellər layihələndirmək; • İstinadlar sorğusu və digər məlumat mənbələri; • Portfel. 	<ul style="list-style-type: none"> • Tədbirlər planı hazırlamaq; • Fərziyyələr formalaşdırmaq və onların təsdiqlənməsi üzrə plan hazırlamaq; • Nəzəri model layihələndirmək; • Kurs işi yazmaq.
<p>6. Qiymətləndirmə Məlumatlar, data, proses və s. fərqli parametrlər və meyarlara əsasən qiymətləndirilir; qərarlar verilir və nəticələr təqdim olunur.</p>	<p>Fikir formalaşdırmaq, qiymətləndirmək, dəyərləndirmək, əks etdirmək, qiymətləndirmə/keyfiyyət meyarları formalaşdırmaq; ekspert rəyi vermək, diaqnostika aparmaq; meyarlardan, standartlardan, toplanmış məlumatlardan istifadə edərək qiymətləndirmə aparmaq; praktiki fəaliyyətlərin qiymətləndirilməsi metodları və alətlərini hazırlamaq.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Esselərin yazılması • Tədqiqat işi; • Layihələr (fərdi və qrup layihələri); • Nümunələrin təhlili • Portfel; • Təqdimatların hazırlanması və edilməsi; • Hesabat. 	<ul style="list-style-type: none"> • Problemin ən səmərəli həll yolunu seçmək; • Korporativ büdcəni izah etmək və əsaslandırmaq; • Tədqiqat hesabatı hazırlamaq və nəticələrə əsaslanan tövsiyələr təqdim etmək; • Xəstənin vəziyyətini diaqnoz etmək.

Səviyyə	Tərif	Nümunə fəllər				Nümunə davranış	
BİLİK	Tələbə məlumatı, fikirləri və prinsipləri onların öyrənilmədiyi təxmini formada xatırlayır, yaxud tanıyır.	Təşkil etmək, müəyyən etmək, təsvir etmək, təkraralamaq.	Müəyyən etmək, adlandırmaq, sadalamaq, tutuşdurmaq.	Yadda saxlamaq, adlandırmaq, sifariş etmək, təsvir etmək.	Tanımaq, əlaqələndirmək, xatırlamaq, təkraralamaq.	Yenidən nümayiş etdirmək, seçmək, bildirmək.	Nümunə davranış Tələbə Blum taksonomiyasının koqnitiv sahəsinin 6 səviyyəsinə müvafiq olaraq.
ANLAMA	Tələbə əvvəlki təlimə əsaslanaraq məlumatı tərcümə edir, anlayır, yaxud şərh edir.	İzah etmək, icmal vermək, digər sözlərlə ifadə etmək, təsvir etmək, şərh etmək, təsnifləşdirmək.	Çevirmək, müdafiə etmək, təsvir etmək, müqayisə etmək, fərqləndirmək, qiymətləndirmək, izah etmək.	İfadə etmək, genişləndirmək, ümumiləşdirmək, nümunələr götürmək, müəyyən etmək, göstərmək.	Nəticə çıxarmaq, yerini müəyyənləşdirmək, digər sözlərlə ifadə etmək, proqnozlaşdırmaq, tanımaq.	Yenidən yazmaq, nəzərdən keçirmək, seçmək, xülasə vermək, tərcümə etmək.	Tələbə Blum taksonomiyasının koqnitiv sahəsinin məqsədini izah edəcək.
TƏTBİQ	Tələbə minimal istiqamətləndirmə ilə hər hansı problem, yaxud tapşırığı tamamlamaq üçün məlumat və prinsipləri seçir, ötürür və istifadə edir.	İstifadə etmək, hesablamaq, həll etmək, nümayiş etdirmək, tətbiiq etmək, qurmaq.	Tətbiiq etmək, dəyişmək, seçmək, hesablamaq, nümayiş etdirmək, kəşf etmək, səhnələşdirmək.	İstifadə etmək, şərh etmək, manipulyasiya etmək, dəyişdirmək, işlətmək.	Məşq etmək, proqnozlaşdırmaq, hazırlamaq, təqdim etmək, əlaqələndirmək, planlaşdırmaq.	Göstərmək, sxemini hazırlamaq, həll etmək, istifadə etmək, yazmaq.	Tələbə Blum taksonomiyasının hər səviyyəsi üzrə təlimatlandırıcı məqsəd yazacaq.
TƏHLİL	Tələbə ehtimalları, fərziyələri, sübutları, bəyanatları, yaxud sualın strukturunu fərqləndirir, təsnifləşdirir və əlaqələndirir.	Təhlil etmək, kateqoriyalara qruplaşdırmaq, müqayisə etmək, tutuşdurmaq, ayırmaq, tətbiiq etmək.	Dəyişmək, kəşf etmək, seçmək, hesablamaq, nümayiş etdirmək, səhnələşdirmək.	İstifadə etmək, şərh etmək, manipulyasiya etmək, dəyişdirmək, işlətmək.	Məşq etmək, proqnozlaşdırmaq, hazırlamaq, təqdim etmək, əlaqələndirmək, planlaşdırmaq.	Göstərmək, sxemini hazırlamaq, həll etmək, istifadə etmək, yazmaq.	Tələbə koqnitiv və effektiv sahələri müqayisə edəcək və tutuşduracaq.
SİNTEZ	Tələbə yeni fikirlərlə çıxış edir, onları özü üçün yeni olan məhsul, plan, yaxud təklif qismində inteqrasiya edir və bir araya gətirir.	Yaratmaq, layihələndirmək, fərziyyə irəli sürmək, kəşf etmək, inkişaf etdirmək, təşkil etmək, yığmaq.	Kateqoriyalara qruplaşdırmaq, toplamaq, bir araya gətirmək, tərtib etmək, qurmaq, yaratmaq.	Layihələndirmək, inkişaf etdirmək, hazırlamaq, izah etmək, ifadə etmək, yaratmaq, planlaşdırmaq.	Hazırlamaq, yenidən təşkil etmək, yenidən qurmaq, əlaqələndirmək, yığmaq, təshih etmək.	Yenidən yazmaq, qurmaq, icmal vermək, sintez etmək, demək, yazmaq.	Tələbə koqnitiv, effektiv və psixomotor sahələri bir araya gətirən təhsil məqsədləri üçün təsnifat sxemi hazırlayacaq.
QIYMƏTLƏNDİRMƏ	Tələbə spesifik standartlar və meyarlar əsasında dəyərləndirmə, qiymətləndirmə, yaxud təhlil aparır.	Mühakimə etmək, tövsiyə etmək, təhlil etmək, əsaslandırmaq, dəyərləndirmək.	Qiymətləndirmək, əlavə etmək, seçmək, müqayisə etmək, nəticə çıxarmaq, tutuşdurmaq.	Müdafiə etmək, təsvir etmək, ayırdedici etmək, hesablamamaq, qiymətləndirmək, izah etmək.	Mühakimə etmək, əsaslandırmaq, şərh etmək, əlaqələndirmək, proqnozlaşdırmaq.	Qiymətləndirmək, seçmək, icmal vermək, dəstəkləmək, dəyərləndirmək.	Tələbə Blum taksonomiyasından istifadə etmək məqsədində meyarların yazılmasının səmərəliliyini qiymətləndirəcək.

ƏLAVƏLƏR

ƏLAVƏ 1. TƏLİM NƏTİCƏLƏRİNİN YAZILMASININ YOXLAMA SİYAHISI

- Proseslərə deyil, nəticələrə diqqət yetirmişəm, məsələn, tədrisimdə nə etdiyimə deyil, tələbələrin nə edə biləcəklərinə diqqət yetirmişəmmi?
- Hər nəticədə fəal fərdən istifadə etmişəmmi?
- Hər təlim nəticəsi üzrə yalnız bir fəal fərdən istifadə etmişəmmi?
- Bilmək, anlamaq öyrənmək, məlumatlı olmaq, məruz qalmaq, tanış olmaq və xəbərdar olmaq kimi fərdəndən yayınmışammi?
- Nəticələrim müşahidə oluna bilən və ölçülə biləndirmi?
- Nəticələrimi qiymətləndirmək mümkündürmü?
- Blum taksonomiyasının səviyyələrini təlim nəticələrinə daxil etmişəmmi?
- Bütün nəticələr proqramın hədəfləri və məzmununa uyğundurmu?
- Təvsiyə olunan sayda nəticələr varmı (hər proqram üzrə maksimum 9)?
- Mövcud zaman və resurslar çərçivəsində təlim nəticələrini əldə etmək realdırmı?

ƏLAVƏ 2. PROQRAMIN TƏLİM NƏTİCƏLƏRİNƏ MİSALLAR

Nümunə 1. “Təhsil” ixtisası üzrə Bakalavr üçün proqramın təlim nəticələri.

Proqramı uğurla tamamladıqları halda, tələbələr aşağıdakıları etməyi bacarmalıdır:

- Sinfi idarəetmə və fənlərin əsas idarəetmə prinsipləri barədə məlumatlı olmaq və tətbiq etmək;
- Elmdə mükəmməl tədrisin əsas xüsusiyyətlərini müəyyənləşdirmək;
- Məktəblərdə elm kurikulumlarına uyğun olan dərslərin müfəssəl portfellerini hazırlamaq;
- Tədris və təlimin müxtəlif nəzəriyyələrini qiymətləndirmək və bu nəzəriyyələri səmərəli və ruhlandırıcı dərslərin hazırlanmasında yardım etmək üçün tətbiq etmək;
- İkinci səviyyəli məktəb sistemində elmi nə dərəcədə səmərəli tədris etdiklərini tənqidi qiymətləndirmək.
- Təhkim edildikləri məktəbin müəllim heyəti ilə əməkdaşlıq etmək həvəsi nümayiş etdirmək;

- Şagirdlərində elmə maraq və elm fənlərinə ilham oyandırmaq;
- Laboratoriya işinin təşkili və idarə edilməsi komponentlərini sintez etmək və laboratoriya işini təhlükəsiz və səmərəli şəkildə həyata keçirmək;
- Elmin tədrisi sahəsində məktəb icması və cəmiyyətlə səmərəli kommunikasiya qurmaq.

Nümunə 2. “Təhsil” ixtisası üzrə Magistr dərəcəsi proqramının təlim nəticələri.

Proqramı uğurla tamamladıqları halda, tələbələr aşağıdakıları etməyi bacarmalıdır:

- Tədris Şurasının Peşə Etikası kontekstində yerləşdirildiyi məktəbin heyəti, məktəb icması və digər peşəkarlarla peşəkar davranmaq;
- Tədris və təlimin müxtəlif nəzəriyyələrini, o cümlədən kurikulumun hazırlanmasını tənqidi qiymətləndirmək və bu nəzəriyyələri tədrisin səmərəliliyinin artırılmasında və ruhlandırıcı dərslərin keçirilməsində tətbiq etmək;
- Təhsil üzrə mürəkkəb və öncül bacarıqlar müəyyənləşdirmək və yeni bacarıqlar əldə etmək, o cümlədən pedaqogika və qiymətləndirmə təcrübəsini yaxşılaşdırmaq;
- Təhsil sahəsindəki cari tədqiqatın müəyyən sahələrinin əsas komponentlərini sintez etmək və peşə standartına uyğun olaraq kiçikmiqyaslı tədqiqat layihəsi hazırlamaq;
- Təhkim olunduqları məktəblərdə və universitetdə peşə vəzifələrində və təcrübələrində tədqiqat apararı təhliledici şəxslər kimi irəliləyişlərini qeydə alan müfəssəl portfeller hazırlamaq (ingilis dili versiyası anlaşılmır);
- Təhsil sahəsinin cari problemləri barədə məlumatlılığın olması və bu sahədəki inkişafa dair yeni bilikləri nümayiş etdirən mövzuları müzakirə etmək (ingilis dili versiyası anlaşılmır);
- Müəllimlərin özünütəhsil və peşəkar inkişafının tənzimlənməsinə yardım etmək üçün müasir auditoriyalarda onların rolunu qiymətləndirmək;
- Tələbələr arasında ixtisas fənlərinə maraq və həvəs aşılamaq. Əməkdaşlıq və həvəs nümayiş etdirərək proqramın bütün aspektlərində işləmək həvəsi nümayiş etdirmək;
- Təhsil üzrə bilik və anlayışların əsas aspektlərini ixtisaslaşmış və ixtisaslaşmamış auditoriyalara səmərəli şəkildə çatdırmaq.

Meyarlar		Qiymətləndirmə (0/1)	Şərhlər
1. Təhsil proqramının kompetensiya yönümlülüğü			
1.1.	Proqramı hazırlamaq məqsədi ilə əmək bazarının ehtiyaclarına və tələb olunan kompetensiyalara dair sorğu keçirilmişdir		
1.2.	Təhsil proqramı spesifik biznes sektorlarına istinad edir		
1.3.	Təhsil proqramı spesifik iş, yaxud peşə fəaliyyətlərinə istinad edir		
1.4.	Proqramın hədəflədiyi peşə bacarıqları aydın müəyyənləşdirilmişdir		
1.5.	Təhsil proqramının hazırlanması prosesinə xarici peşəkarlar cəlb olunmuşdur		
1.6.	Hədəf sektorun şirkətləri/təşkilatları proqramı rəsmən dəstəkləyir		
1.7.	Proqramın hədəflədiyi peşə bacarıqları ahəngdar bölmələrdə qruplaşdırılmışdır		
1.8.	Proqramın təlim nəticələri aydın müəyyənləşdirilmişdir		
1.9.	Təhsil proqramının hər modulunun təlim nəticələri aydın müəyyənləşdirilmişdir		
1.10.	Təlim nəticələri hədəflənən peşə kompetensiyalarına uzlaşdırılmışdır		
1.11.	Təhsil proqramının hədəfləri fakültənin/universitetin strategiyası ilə uzlaşdırılmışdır		
2. Təhsil proqramının Tələbəyönümlülüğü			
2.1.	Təhsil proqramı, modullar və hədəflənən kompetensiyalarla bağlı məlumatlar tələbələrlə paylaşılır və müzakirə olunur		
2.2.	Tələbənin iş vaxtı (işləməsi?) təhsil proqramının ümumi planlaşdırılmasında nəzərə alınır		
2.3.	Müəllimlər tələbələrin tədris prosesinin yaradılmasında fəal iştirak etməsi üçün onları düzgün istiqamətləndirir və dəstəkləyir		
2.4.	Qiymətləndirmə meyarları və metodu öncədən çətdirilir, tələbələr bu barədə məlumatlı olur və bütün tələbələrə eyni qaydada tətbiq olunur		
2.5.	Qiymətləndirmə tələbələrə hədəflənən təlim nəticələrinin hansı dərəcədə əldə olunduğunu nümayiş etdirməyə imkan verir		
2.6.	Mümkün olduqda qiymətləndirmə birdən çox qiymətləndirici tərəfindən aparılır.		
2.7.	Tələbələrə fəaliyyətlərinə dair rəy verilir		
2.8.	Tələbələr üçün rəsmi apelyasiya 16 prosedura mövcuddur		

3. Təhsil proqramının həyata keçirilməsi və tədrisi metodu			
3.1.	Təhsil proqramının təşkili təhsilalanın ehtiyacına uyğunlaşdırılır (əyani tələbələr, qiyabi tələbələr, davamlı təhsil ...)		
3.2.	Təhsil proqramının tədrisi tələbələrin ehtiyacını və fərqliliyini nəzərə alaraq müxtəlif pedaqoji metodlara əsaslanır (mühazirələr, tyutor dərsləri, layihələrə əsaslanan öyrənmə və s.)		
3.3.	Fənlərin tədrisi İKT alətlərinə əsaslanır (e-təhsil, video, ciddi oyunlar...)		
3.4.	Fənlərin tədrisi innovativ pedaqoji metodlara əsaslanır (qeyri-ənənəvi sinif metodu (nəzəriyyə onlayn, ev tapşırığı isə sinifdə), nümunələrlə iş, fəal Tələbəyönümlü pedaqogika...)		
3.5.	Tədris komandasının profili kompetensiyaların və təhsil proqramının peşə istiqamətinə uzlaşdırılmışdır		
3.6.	Təhsil proqramının modullarının hazırlanmasında xarici peşəkarlar cəlb olunmuşdur (müvafiq olduqda)		
3.7.	Təhsil proqramı tələbələrə icbari praktika təmin edir		
3.8.	Proqram ərzində peşə fəaliyyəti ilə bağlı tədbirlər təşkil olunur (forum, konfranslar, şirkətlərə səfərlər...)		
3.9.	Tələbələr və müəllimlər pedaqoji metodları və tədris formalarını müntəzəm olaraq qiymətləndirirlər		